

PORTRETUL UNUI AUTOR DE „BUSTURI”: DAN FAUR

VICTOR DURNEA

Când, în urmă cu câțiva ani, am început o cercetare mai îndeaproape a activității literare a lui Dan Faur, imboldul inițial a venit din ceea ce luase pentru mine înfățișarea unei ironii a sorții. Mi s-a părut, într-adevăr, că lui Dan Faur posteritatea i-a făcut parte de un loc în istoria literaturii române, un loc modest, în viziunea unora, precum Ov. S. Crohmălniceanu și Al. Mirodan¹, un loc ceva mai important, dacă se ține cont de numărul textelor reținute în antologii², dar că acest loc se datora, în fapt, unei părți infime, de un singur an, a unei activități literare de peste trei decenii, neluată aproape niciodată în calcul, ignorată, pusă între paranteze. În consecință, mi-am pus atunci câteva întrebări: ce a mai fost, ce a mai făcut Dan Faur și, în definitiv, cine a fost el? Iar răspunsul l-am căutat în presa vremii și în memoriile oamenilor cu care a fost în contact. O operație nu tocmai lesnicioasă, în condițiile absenței încă a instrumentelor de lucru necesare, facilitată mult însă de o întâmplare nesperată, anume de întâlnirea cu dl. inginer Simion Faur, fratele scriitorului. Informațiile furnizate de Domnia Sa cu o bunăvoință rară, pentru care se cuvine a-i exprima întreaga mea recunoștință, m-au ajutat să elimin o parte dintre lacunele existente în reconstituirea vieții și activității lui Dan Faur. Și pentru a fixa această fază, intermediară (câtă vreme persistă încă multe necunoscute), am redactat un mic studiu, pe care l-am intitulat *Bustul unui autor de „Busturi”*. Acesta a fost publicat în revista „Minimum” (din Tel Aviv)³, la rubrica „Poșta Dicționarului”, fără titlu, dar cu două colontitluri, cel de al doilea formulat

¹ „O figură obscură a avangardei literare”, cum îl caracterizează Ov. S. Crohmălniceanu (*Moldov, Dan Faur, Radu Iulian. Figuri obscure ale avangardei literare*, în „Manuscriptum”, anul XXI, nr. 3-4, 1990, p. 113-115), sau „un brav infanterist, un încheietor de pluton al batalionului de la revista «unu» a lui Sașa Pană”, cum îl numește Al. Mirodan (în *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, vol II, Tel Aviv, Minimum, 1997, p. 259-262).

² În *Antologia avangardei românești* (București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 243-249), Sașa Pană cuprinde cinci piese și o linogravură, în timp ce *Avangarda literară românească* (antologie, studiu introductiv și note bibliografice, de Marin Mincu, București, Minerva, 1983, p. 265-275) include zece piese.

³ În nr. 192, din martie 2003, p. 47-49. O versiune rezumată o constituie articolul consacrat lui Dan Faur în *Dicționarul general al literaturii române*, vol [III] E-K, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, p. 122-123.

astfel: „De la suprarealism la «Pogonici»”. Un colontitlu pe care, dacă aş fi fost consultat, l-aş fi refuzat, căci el afirmă un traseu rectiliniu, anulând o seamă de interesante meandre, şi mai ales sugerează – prea mult, după părerea mea – o direcţie abrupt descendentă, dacă nu de (de)cădere totală. Or, aici este implicat nu doar autorul volumului *Bust*, ci mulţi alţii, care şi ei au evoluat „de la suprarealism la...”. Ca atare, e posibil ca Dan Faur să fie un „caz” nu doar în sensul unicului şi accidentalului, ci şi al tipicului, o paradigmă. Iar în aceste condiţii, reluarea studiului, amplificarea şi nuanţarea răspunsurilor, profitând de noile informaţii, se impune cu necesitate.

Dan Faur, pe numele de stare civilă Avram-Alfred Fechner, fiul lui Iacob, „grânar” (funcţionar la o societate comercială ce se ocupa cu vânzarea grâului) şi al Ernestinei (născută Jacobson), „menajeră”, s-a ivit pe lume la Calafat în 8/21 ianuarie 1911. (Datele apar în certificatele de naştere, de studii şi de deces, precum şi în cererea de admitere în Uniunea Scriitorilor din România, datând din 1955, şi într-o *Autobiografie*, redactată prin 1958–1959⁴.) Al doilea şi ultimul vlăstar al familiei, pe nume Simion, se naştea în 1919. În cazul celor doi fraţi, diferenţa de vârstă, relativ mare, n-a împiedicat o relaţie foarte strânsă de-a lungul întregii vieţi.

Urmând, desigur, peregrinările familiei, Fredi, cum îl alintă rudele şi prietenii, urmează şcoala primară la Craiova, iar cursul secundar la Bucureşti (liceele „D. Cantemir” şi „Gh. Lazăr”) şi Brăila (Liceul „N. Bălcescu”), între 1923 şi 1929. Examenul de bacalaureat îl trece însă un an mai târziu.

Tânărul, elev încă, debutează, la 1 ianuarie 1929, cu o proză poetică (*Anul frăţiei*), iscălită Dan Faur, în gazeta (săptămânală) brăileană „Luceafărul”, care, în continuare, îi dă la iveală epigrame, poezii (*În noaptea de 24 ianuarie*), „siluete” (*Văcsuitorul*, *D-ra Coco*, *D-l plutonier*, *Haimanaua*), câteva „poveşti” (*Poveste spre aducere-aminte*, *Poveste de Paşti*) şi o scurtă recenzie dedicată *Menţiunilor critice* ale concitadinului Perpessicius. Toate îl îndrituiau pe un Ion C. Sava să-l includă pe autor, un an mai târziu, printre „tinerii brăileni care s-au remarcat de la bun început, deşi aflători încă pe băncile liceului”⁵.

Năzuind către un orizont mai larg, al capitalei, şi atras de poezia nouă, Dan Faur trimite la sfârşitul anului 1929 un lung text, intitulat *Cina cea de taină*, lui Saşa Pană, care, precum relatează peste patru decenii⁶, după ce-l citeşte lui Gh. Dinu şi lui Ilarie Voronca, îl dă la lumină în numărul 23, din martie 1930, al revistei pe care o conducea. La citirea lui, un alt „unist”, Geo Bogza, aflat la Buştenari, nota în jurnalul său: „În ultimul număr al lui *Umu*, o poezie semnată Dan Faur: 19 ani, locuieşte la Brăila, elev de liceu. Îmi este simpatic”⁷. Iar o săptămână mai târziu, consemnând primirea unei cărţi poştale de la tânărul în cauză, adăuga: „...oricum este o revelaţie”⁸.

⁴ Copii ale acestora mi-au fost comunicate de dl Simion Faur.

⁵ Ion C. Sava, *Aportul Brăilei în literatura română*, în „Luceafărul literar şi artistic”, anul I, nr. 10–11, aprilie–mai 1930, p. 3.

⁶ *Născut în '02*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1973, p. 288.

⁷ Geo Bogza, *Jurnal de copilărie şi adolescenţă*, Bucureşti, Cartea Românească, 1987, p. 225.

⁸ *Ibidem*, p. 226.

Cina cea de taină corespundea într-adevăr vederilor „uniștilor”, în măsura în care „rescria” în registru grotesc-demistificator tragicul episod evanghelic, dând aparent deplină libertate cuvintelor, în fapt căutând asocieri niciodată încercate și imagini șocante, aglomerând pe alocuri detalii „naturaliste”, respingătoare, precum chiar în *incipit*: „Cina cea de taină a fost un joc,/ ca un vânt curios cu steluțe de foc/ de pe o cracă cu ferestre de soare/ și ziduri vătuite și chiucirate de polipi/ în care tușește și scuiță puroi/ îngerul fără aripi/ fără sex/ și cu tumoare...”. Sau mai departe: „Și a fost un sărut ce trebuia să fie smerit/ pe pleoapele moi/ în dosul draperiilor vinete ce au stârcoșit amurgurile de zinc în adolescenții goi/ și umbra nistagmică a ultimei veverițe de răs nesilit/ de pe pământul tâmpelor/ pe sprânceana descompunerilor în toi./ A fost un sărut de monade!...”.

Prețuirea noului venit s-a manifestat și prin vizita pe care directorul revistei avangardiste i-a făcut-o la Brăila, luna următoare, vizită savuros povestită în același volum de memorii. (Astfel, Sașa Pană notează că tânărul „avea chiar un fel de logoree și manifesta o intimitate puțin șocantă”, de la început adresându-i-se cu apelativul „Sășicul”⁹.)

Oricum, tânărul, devenit din toamnă bucureștean (se înscrișese la Facultatea de Drept, pe care o va absolvi în iulie 1933¹⁰), e acceptat în cerc, publicându-i-se în numerele următoare ale revistei „unu” textele: *Pastorală simplă*, *Dimineață*, *Monotonie*, *Biologie*, *Tors*, *Baletul gravitațiilor interioare* și *Bustul doamnei*, precum și două scurte poeme în proză, intitulate ambele *Pastorală*.

Dar în primul număr din 1931, o notă la *Inventar de confesiuni*, al lui Sașa Pană, relevă survenirea unei rupturi. Reproducem mai întâi fraza adnotată: „(Acei spectatori compromiși de prostie iremediabilă vor deveni autori de volume și își vor proteja portretul pe pagina a treia cu o hârtie igienică care-i supraprețuiește cu un plastron amidonat)”, precum și nota: „1. De pildă <Dan FAUR/ BUST>. În josul căruia scârnăvia a înscris prin fraudă steagul editurii «UNU». Și dacă mi-a trimis o scrisoare în care îmi comunică moartea pseudonimului Dan Faur și supraviețuirea lui Alfred Fechner cu creierul și sufletul său de brânză (de Brăila) nu o pot publica, deoarece tustrei înoată de mult în imondicele canalelor spre haznaua Dâmboviței bine primitoare”¹¹.

Se înțelege de aici că tânărul poet își publicase volumul sub egida editurii lui Sașa Pană, fără să fi cerut acceptul proprietarului. Or, acesta era, pe cât de generos și cald în prietenie, pe atât de impulsiv și chiar brutal față de foștii amici. (În acest sens stau mărturie fulgerătoarele excomunicări, sfârșind în pamflet trivial, ale unor „uniști” ca Virgil Gheorghiu, Lucian Boz și chiar Ilarie Voronca!)

Relativ la acest episod, în memoriile sale, Sașa Pană dă detaliile întâmplării și încheie astfel: „Comportarea lui Dan Faur m-a supărat (poate prea mult)”¹². Sună aici, pare-se, un regret târziu, un sentiment de vinovăție, ocazionat, desigur, și de

⁹ Sașa Pană, *op. cit.*, p. 286.

¹⁰ „Anuarul Universității din București pe anul 1932–1933”, p. 172.

¹¹ Sașa Pană, *Inventar de confesiuni*, în „unu”, nr. 33, din februarie 1931.

¹² Sașa Pană, *op. cit.*, p. 285.

faptul că fostul colaborator nu mai era atunci în viață. Așa se explică, probabil, și o anume supralicitare a valorii poeziei lui Dan Faur: „În capitoul poeziei paranoice, al poeziei delirante din anii aceluia deceniu de căutări printre umbre și realități crâncene, un loc aparte aparține celui care a creat din autentice nestemate o poezie inedită. Pentru că Dan Faur a reușit să pășească elastic și zvelt peste mări și mormane de cioburi de sticlă și de diamante...”¹³. (În aceiași termeni era scris, de altfel, și un articol comemorativ, publicat în „Luceafărul” la 10 ani de la moartea fostului colaborator¹⁴.)

Spun *supralicitare* întrucât, ca și în *Cina cea de taină*, în *Bust* autorul pare să „acorde libertate cuvintelor”, înmulțind însă cumva mecanic împerecherile neașteptate de cuvinte, precum chiar în titlurile date (*Bust de rege carpen*, *Bust de fecioară vanilie*, *Bust de păpădie ocre*, *Bust de pasăre concentrică*, *Bust de cocoșăți impecabili*), turnate uneori, ludic, pe ritmurile unor jocuri de copii: „Bust de rege carpen, spân și mops/ cu rinichi de vată arsă:/ polonezii, polonezi, polonezii, polonezi...// Sâmbăta la ora 9/ șapte găște ouă ouă./ pentru bust de lună nouă...”. E prezentă, sub influența lui Geo Bogza, și șarja la adresa pudibonderiei burgheze. (Asemănarea cu propria-i scriitură nu-i scăpa lui Geo Bogza, care, în același *Jurnal*, înregistrează de mai multe ori și un început de aversiune față de mai tânărul confrate¹⁵.) Nimic însă din autenticul „dicteu automat”, în plină vânătoare după „lumina imanentă” a visului, după filonul profund al subconștientului!

De aceste „carențe” poate că tânărul era el însuși conștient, de vreme ce se hotărăște să declare, în scrisoarea adresată lui Sașa Pană (pe care acesta, în memoriile sale, nu o mai amintește), „moartea pseudonimului Dan Faur”, cu alte cuvinte, abandonarea suprarrealismului. Oricum, el nu va reveni asupra deciziei. Tot Geo Bogza relatează că la un moment dat l-a întâlnit pe fostul coleg în compania „algiștilor”, dar lucrul nu are vreo semnificație aparte. Nici inculparea tânărului în același proces de pornografie (textul incriminat – *Bustul doamnei* – apăruse, în decembrie 1930, alături de un fragment din *Poemul invectivă*), proces încheiat în noiembrie 1932 prin achitare, nu îl face din nou solidar cu echipa de la „unu”. Rămâne, totuși, întrebarea dacă a abandonat suprarrealismul și graficianul și sculptorul Dan Faur, întrebare la care sunt chemați să răspundă specialiștii în domeniu.

În acest context, se cuvine a reveni la un moment anterior. În numărul din iunie 1930 al lui „unu” se află inserată următoarea notiță: „Colaboratorul nostru Dan Faur nu are nimic comun cu foiletonistul ziarului «Adevărul», d-l D. Faur”¹⁶. Dacă fraza e a directorului revistei, ea atestă încă o dată dorința și voința lui de a-și vedea grupul monolit în izolarea sa orgolioasă, imun la tentațiile „vechiului”, ale instituțiilor „burgheze”. Venind de la tânărul „unist”, l-ar arăta mândru de identitatea sa, preocupat să preîntâmpine orice confuzie. Nu se poate exclude, totuși, ca „dezmințirea” să-i fi fost determinată pur și simplu de teama

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Sașa Pană, *Ne amintim de Dan Faur*, în „Luceafărul”, anul XV, nr. 23, din 5 iunie 1971, p. 7.

¹⁵ Geo Bogza, *op. cit.*, 280, 312, 328, 378.

¹⁶ Nr. 26, rubrica *Vestiar*, ultima pagină.

„represaliilor” prin care Sașa Pană pedepsea cea mai mică „trădare”. Să fi fost, atunci, cei doi una și aceeași persoană? Lucrul nu este absolut imposibil.

„Foiletonistul ziarului «Adevărul»”, D. Faur, semnează, începând de pe la începutul anului 1930, și va semn și în continuare, până în 1936 (o vreme, între 1933 și 1936, simultan și în „Dimineața”), exclusiv recenzii la „cărți străine” (așa se intitula și rubrica), în fapt, la cărți franceze sau traduse în franceză. Numele (negreșit, un pseudonim) apărea, de asemenea, pe coperta unei traduceri, *Patul 60 bis* de Henriette Valet (tipărită în 1935, de Editura Adevărul).

D. Faur intră în scenă, deci, exact când vine în capitală Dan Faur. Și acesta, conform *Autobiografiei* pomenite mai sus, student fiind, din 1931, lucrează în calitate de corector la Editura „Națională” Ciornei, ceea ce îi prilejuia contactul cu producția editorială din Franța îndeosebi. Împotriva identității dintre D. Faur și Dan Faur pledează însă faptul că recenziile relevă o maturitate de gândire și o capacitate de expresie de mirare la un tânăr de nici 20 de ani. În plus, aceeași *Autobiografie* nu spune nimic de o colaborare la „Adevărul” și „Dimineața” și nici despre traducerea respectivă. Argumentul nu este totuși decisiv, dat fiind că la mijlocul anilor '50 a te ocupa de cărți străine nu era un lucru cu care să te lauzi. În această „cauză”, prin urmare, pronunțarea trebuie să se amâne din lipsă de probe suficiente.

Revenind la datele certe, consemnăm o colaborare ocazională a lui Dan Faur la revista brăileană „Columna lui Traian” în 1931. Abia patru ani mai târziu, aparițiile lui în presă se multiplică. (Între timp, cum am precizat mai sus, își luase licența în drept, fără să se înscrie în barou. A preferat să lucreze în continuare la Editura „Națională” Ciornei, probabil ca redactor.) În 1935, mai întâi „Țara lui Mircea”, din Silistra, îi publică un interviu cu Arghezi¹⁷, apoi „Rampa” – două cursive¹⁸ și, în sfârșit, hebdomadarul „Reporter” – două comentarii¹⁹.

Mai semnificativă, cu siguranță, este prezența lui Dan Faur în cercul din strada Câmpineanu. (Se cuvine amintit că pe la „Sburătorul” trecuseră până atunci și alți (foști) „uniști”: Ilarie Voronca, Lucian Boz, Virgil Gheorghiu, V. Cristian, iar în cursul anului 1935, frecventează asiduu ședințele Mihail Dan.) Astfel, în „agende” lovinesciene, la ședința din 22 septembrie 1935 a cenaclului citim: „Faur, revelație, talent: rom. *Oameni*, provizoriu. Un talent nou”²⁰. (Sensul este potențat de chenarul ce încheie nota.) Iar la următoarele lecturi: „Faur, o nuvelă ½ (joyceiană)”, „Faur continuă nuvela... câteva pagini” (6 octombrie) și „D. Faur continuă *Oameni și vâlvătăi*” (13 octombrie)²¹.

¹⁷ Anul I, nr. 9, din 15 mai 1935, p. 23.

¹⁸ *Strada lui Charlot*, anul XVIII, nr. 5271, din 11 august 1935, p. 1, și *Minunea firului de grâu*, în nr. 5275, din 16 august 1935, p. 1.

¹⁹ *Povestea Prometeilor bine înlănțuiți*, în nr. 83, din 27 octombrie 1935, p. 8, și *Despre o corectare a legii maltusiene*, în nr. 84, din 7 noiembrie 1935, p. 8.

²⁰ E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, vol. IV, ediție îngrijită de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt, note de Alexandru George, Margareta Feraru și Gabriela Omăt, București, Editura Minerva, 2000, p. 184.

²¹ *Ibidem*, p. 186, 187.

Textele publicate în presă, precum și aceste lecturi au fost suficiente pentru un început de recunoaștere în lumea literară. Ca urmare, Dan Faur este invitat să răspundă la ancheta *De ce scrieți?* întreprinsă de cotidianul „Facla”. În preambulul răspunsului său, intervievatorul – C. Șiclovan (sau Șicloveanu) – îl prezintă pe Dan Faur ca pe un viitor debutant strălucit: „D-sa nu a publicat până acum niciun volum. [sic!] Dar acei puțini care cunosc manuscrisul romanului *Oameni provizorii* sau cel al nuvelei *Hamal și vătaf*, de pildă, își dau seama de resursele abundente ale acestui scriitor”²².

Participarea la ancheta literară a „Faclei” e importantă nu doar ca atestare a poziției câștigate, ci și ca prilej de expunere a crezului artistic. Astfel, Dan Faur declară, printre altele: „Scriu, fiindcă trăiesc din plin viața și lupta acestui secol efervescent, a acestui secol care va cuprinde în el, până la urmă, angrenarea individului în stupul imens, sănătos și rodnic al colectivului. [...] Scriu și demasc ceea ce mi se pare că se poate rupe în două – ca pe o scoică, să i se vadă carnea palpitând – din această societate cu burghezi ce se lichidează prin propria lor îndărătnicie de a supraviețui unici. [...] Să nu vi se pară termenii tari și nici apropiată posibilitatea subiectivismului. Demascarea include, din contră, obiectivismul, ochiul aruncat ca un far, în ale cărui fascicule, carnea cu răbufnirile ei, crizele de psihologie, abuzul de fir sufletesc tăiat în patru, tarele și inconstanța, conformismul spiritului burghez, legat de țarc, sunt prezentate în autentica lor autonomie. [...] Scriu și, scriind, vreau să mă descățușez; pe cât posibil să urnesc și pe alții din lașa indiferență din care se privesc – beți de narcisism – și privesc lumea, din spaimele metafizice sterpe, din acest ego cu atâtea întrebări și halouri ce nu rezolvă nimic. [...] scopul material-util al profesiei mele de scriitor [va fi] atins [...] când disecția mea transversală în această societate putredă și individual exaltată va croi pârție adâncă, vie, plastică, în care vehiculul volițional și economic al luptei de clasă va găsi materialul carburant care să-i dea siguranța trecutului istoric și orgoliul vital al acestei supremații productive”. De reținut este și mărturisirea („autoacuzatoare”): „[...] în tot ce am scris până acum (roman sau nuvelă) nu am reușit să înglobez decât foarte palid dezideratele de mai sus, care cred că ar trebui să fie esența integralistă a literaturii actuale”²³.

Nu încapă îndoială că, aidoma lui Al. Sahia (care mărturisea tot atunci că scrie „pentru eliberarea maselor”) și multor altor participanți la anchetă, tânărul scriitor se ralia poziției majorității suprarealiștilor francezi de stânga, care, în condițiile venirii la putere a lui Hitler, se apropie mai mult (decât ar fi vrut) de Moscova, făcându-i acesteia mari concesii²⁴.

²² „Facla”, anul XV, nr. 1413, din 13 octombrie 1935, p. 2. Vezi și *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, ediție de Victor Durnea și Gheorghe Hrimiuc Toporaș, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 141–143. E de reținut că titlul romanului era *Oameni provizorii*. În schimb, titlul real al nuvelei pomenite de C. Șicloveanu era *Hamali și vătafi*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Vezi notele la *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, precum și Victor Durnea, *Literatură și politică. André Malraux și Boris Pasternak la Congresul pentru apărarea culturii*, în „Anuar de

Se pune întrebarea dacă „angajarea” politică a lui Dan Faur depășește stadiul declarațiilor de intenție. Se pare că nu, dacă ținem cont că, exact în această perioadă, el frecventează Sburătorul, al cărui mentor pleda pentru autonomia esteticului. Mai mult, E. Lovinescu are, precum s-a văzut, o impresie bună despre cele citite în cenaclu de Dan Faur. O dovadă, în același sens, e și publicarea, în „Viața românească”²⁵, la sfârșitul aceluiași an, a textului *Munci și socoteli*, după toate aparențele un fragment de roman, poate tocmai cel citit la Sburătorul. Așa cum se prefigurează aici, subiectul pare să fie încercarea tânărului boier Beiu de a salva moșia, pe care mama sa, autoritară, un fel de Miron Iuga feminin, i-o lasă ipotecată de „grele socoteli”. Proza, la suprafață, este realistă. Autorul recurge însă adeseori la mijloacele poeziei moderne în descriere și portretizarea personajelor (utilizează metafore și epitete surprinzătoare, apelează la clipsă, modifică topica). În cazul eroului principal (Beiu) se încearcă, de asemenea, o înregistrare fidelă a fluxului conștiinței. (Poate că aceasta îi va fi sugerat lui E. Lovinescu caracterizarea drept „joyceiană”.) Oricum, în cele câteva pagini, nici urmă de tezism sau tendenționism.

Din păcate, nici romanul, nici nuvela sau nuvelele menționate nu vor fi tipărite, cu toate că primiseră un aviz favorabil și cu toate că autorul lucra într-o editură. În fapt, scriitorul dispăre încă o dată de pe scena literară. Mai e pomenit fugitiv, precum în împrejurările legate de schimbarea titlului romanului călinescian din *Părinții Otiliei* în *Enigma Otiliei*, și din nou în „agendele” lovinesciene, în legătură cu noul proprietar al Editurii „Națională” – Gh. Mecu.

Dan Faur va reapărea iarăși, de data asta năvalnic, după 23 august 1944, în ipostaza de poet „militant” și social de o virulență și radicalitate rar întâlnite chiar în epocă, străine temperamentului dezvăluit anterior. (Sașa Pană va afirma, ce-i drept, în articolul comemorativ, dedicat fostului colaborator, în „Luceafărul”, că acesta fusese între 1940 și 1944 „în frontul luptătorilor antifasciști”, dar în *Autobiografie* scriitorul declară că e membru PCR din 1945.) În poeziile publicate de-a lungul anilor 1944–1947 în „Victoria”, „Tribuna poporului”, „Frontul plugarilor”, „Orizont”, „România liberă”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Contemporanul”, plin de mânie, vindicativ, cere pedepsirea criminalilor de război (*Ștreangul care așteaptă, Cântec pentru Râbnita*) sau își expune, într-o cântă maiakovskian, crezul de poet proletar, diametral opus celui al confrăților „narcisiaci”, „elitiști”, „burghezi” (*Mărturisire, Prea sunt aproape, Cântec pe ritmuri schimbate*). Pe aceeași linie a poetului „sovietic”, dar și pe aceea românească, trasată de Argezi, Aron Cotruș, N. Crevedia și Radu Gyr, exploatănd faptul de viață „nepoetic”, eul liric frust și graiul oltenesc (cunoscut în copilărie), Dan Faur dă o baladă (*Șoimul munților*), având ca erou un partizan bănățean, niște „peisaje” (*Tatar Bunar, 1907, Noi vrem pământ*), precum acelea pe care Argezi le va creiona în 1907, câteva poezii de dragoste și un poem al nașterii, în orizont rustic (*Mama*), ce

lingvistică și istorie literară”, t. XXXIX–XLI, 1999–2001, p. 155–173; idem, *Un avangardist uitat: Mihail Dan*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XLII–XLIII, p. 165–179.

²⁵ Anul XXVII, nr. 11–12, p. 18–26.

prevestește pe alocuri lirica din urmă a lui Marin Sorescu: „Maică-mea m-a născut pe câmp, ușure,/ când au doborât-o durerile facerii, s-a lăsat pe vine,/ s-a lăsat pe brânci, lângă un tufan./ și m-a lepădat plod sânger, dolofan, în niște rugi, înrouate de mure./ Când am scos capul la lumină,/ am tras un țipăt zdravăn, de s-a auzit până la cer, –/de, îmi umflasem bojocii, ai naibii!...” sau „Și cum mă pregăteam tocmai de adormit./ maica m-a alintat, mi-a cântat, mi-a șoptit:/ – Nani, nani! pui de om, buzișoare de mătă./ nani, la mama!.../ C-o să vie acușica și taica,/ să ne ia acasă, cu o căruță...”.

Proletcultismul se împletește acum, prin urmare, cu modalități autentice poetice, insuficient apropiate și cizelate. Supărătoare sunt și inadvertențele dialectale – folosirea oltenismelor de către personaje basarabene ori bănățene, a unor ardelenisme de către olteni etc., ca și inventarea *ad-hoc* a unor variante „populare”.

Dar nici de această dată Dan Faur nu merge mai departe. În toamna anului 1945, apare la suprafață și o altă preocupare a lui Dan Faur. În plin război și sub legislație rasistă, el tipărise, la Editura Gorjan, povestea *Pinocchio în împărăția jucăriilor*, pe a cărei copertă figurează pseudonimul Constantin Adrian. O ediție a doua (de negăsit azi) pare să fi apărut în 1945, iar a treia iese de sub tipar în 1947 având ca autor pe Mihai Axente²⁶. Cu același pseudonim e semnată cărticica *Pinocchio detectiv* (1947).

Tot copiilor li se adresează două reviste, apărute în toamna anului 1945, în a căror redacție e prezent Dan Faur: „Covorul fermecat” și „Înainte” (aceasta „a pionierilor”). În cea dintâi, utilizând pseudonimele Nicolae Ganea, Ștefan Naum și Mircea Văraru, scriitorul dă mai multe povestiri, mai toate fiind adunate în volumașul *Povestea unui bob de lacrimă*, semnat Mihai Axente.

Majoritatea textelor sunt teziste, răspunzând comandamentului comunist (dar și obligației impuse de aliații occidentali) de a schimba, în mentalitatea românească, imaginea „sovieticului”, implicit a regimului din țara până atunci inamică. Uneori, autorul împrumută și localizează din literatura de război tipărită de Cartea rusă (*Povestea unui bob de lacrimă*, *Cântecul Leningradului*) sau din aceea produsă în cursul campaniei din est, firește, cu inversarea rolurilor. Se salvează, parțial, câteva povestiri (*Omul cu canarul*, *Îngerul cu plete blonde*, *Un mic erou*), nutrite de experiențele directe ale scriitorului în anii conflagrației.

În literatura pentru copii se încadrează și placheta *Umbreleța de argint* (1954), colaborările lui Dan Faur, din anii 1958–1959, la revistele „Luminița” și „Arici Pogonici”, precum și numeroase tălmăciri, la început din autori sovietici

²⁶ Pseudonimul acesta a creat o confuzie. Întrucât Maria Arsene semnase, la un moment dat, M. Axente, Viniciu Gafița a susținut (în *Bibliografie de literatură pentru copii*, București, Editura Ion Creangă, 1978, p. 52) că el este autorul lui *Pinocchio în împărăția jucăriilor* și al lui *Pinocchio detectiv*. (Și informația a fost preluată în fișierul Bibliotecii Academiei Române, volumele respective fiind ordonate la Maria Arsene.) Însă în *Pinocchio detectiv* autorul își dă, cifrat, adresa (str. Sf. Apostoli, nr. 56), pentru a i se scrie, dezlegarea apărând în alt volum al aceleiași colecții (*Cartea lui Moftuleț* de E. Marghita). Pe de altă parte, în *Povestea unui bob de lacrimă*, semnată tot Mihai Axente, e cuprinsă povestirea *Șoimul munților*, a cărei versiune baladescă fusese iscălită Dan Faur. În sfârșit, fratele scriitorului, dl Simion Faur se află în posesia câtorva dintre manuscrisele ziselor povestiri.

(N. Saconscaia²⁷, A. Barto, A. Tolstoi, L. Voroncova, N. Nosov), apoi numai din autori „clasici” (Rafaello Giovagnoli, Ch. Perrault, Frații Grimm, Jules Verne, Selma Lagerlöf, Fridtjof Nansen.

Foarte consistentă, această preocupare a scriitorului le covârșește pe celelalte. Într-adevăr, încă în 1946, în *Antologia muncii și a libertății*²⁸, în care se includeau trei poezii ale lui Dan Faur (*Cântec pentru Râbnîța, Cântecul steagului și Să fii alături de mulțime!*...), se preciza că autorul pregătea pentru tipar *Poeme pentru toată lumea și romanul Potopul*. Cele două volume anunțate nu văd însă lumina tiparului. Peste un deceniu, contestând decizia luată de a fi „scos” din Uniunea Scriitorilor, unde era membru stagiar din octombrie 1955, pe motiv de inactivitate, în afara de tălmăcirile pentru copii și „pentru maturi” (între acestea, cele din Nicolae Ostrovski și Nicolai Gogol), menționa colaborarea sa, cu poezii, la revistele „Viața românească”, „Flacăra” și „Pentru patrie”, precum și „definitivarea” volumului cu titlul provizoriu *Anii tineri*, cuprinzând trei cicluri de poeme: *Fișe lirice și epice de la Hunedoara, Anii tineri și Regăsiri*. Nici acesta însă nu va fi editat până la dispariția prematură a scriitorului, survenită la 20 mai 1961. Existența, între manuscrisele păstrate acum de dl Simion Țurcuș, a dactilograamei unei mari părți din el sugerează că neapăriția lui se datorează fie unor întâmplări nefericite, fie unor opreliști din partea forurilor editoriale.

Oricum, o ediție a scrierilor rămase de la Dan Faur va putea lămuri asupra itinerarului parcurs de-a lungul unor vremi de mari convulsii.

BIBLIOGRAFIE

Scrieri originale:

Bust, un portret și coperta de S. Perahim, [București], Editura Unu, 1930; *Pinocchio detectiv*, ilustrații A. Petrescu, [București], Europolis, [1947] (semnată cu pseudonimul Mihai Axente); *Umbreluța de argint*, București, Editura Tineretului, 1954; Alexandru Șahighian, *Poezia muncii și a libertății. Antologie*, București, Editura Confederației Generale a Muncii, 1946, p. 84–86; Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 243–249; *Avangarda literară românească*, antologie, studiu introductiv și note bibliografice de Marin Mincu, București, Editura Minerva, 1983, p. 263–275, 677.

Traduceri:

Nicolae Ostrovski, *Așa s-a călît oțelul*, în colaborare cu Marcel Aderca și Andrei Ivanovschi, București, Editura Cartea sovietică, 1945; Nicolai Gogol, *Taras Bulba*, București, Editura Cartea rusă, 1946; Nicolai Gogol, *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nichiforovici*, în colaborare cu Isabella Dumbravă, București, Editura Tineretului, 1952; N. Saconscaia, *Boabă cu bobîșă*, în colaborare cu Virgil Teodorescu, București, Editura Tineretului, 1952; A. Barto, *El împlinește paisprezece ani*, în colaborare cu Virgil Teodorescu, București, Editura Tineretului, 1952; A. Tolstoi, *Cheița de aur sau Minunatele pășanii ale lui Buratino*, București, Editura Tineretului, 1952; L. Voroncova, *Povestire din Altai*, în colaborare cu G. Văraru, București, Editura Tineretului, 1953; Rafaello Giovagnoli, *Spartacus*, în colaborare cu Magda Roșu, București, Editura Tineretului, 1953; N. Nosov, *Aventurile lui Habarnam și ale prietenilor săi*, București, Editura Tineretului, 1956;

²⁷ Pentru acest autor și următorii, vezi bibliografia finală.

²⁸ București, Editura Confederației Generale a Muncii, 1946, p. 84–86.

Ch. Perrault, *Povești*, București, Editura Tineretului, 1957; Frații Grimm, *Povești alese*, București, Editura Tineretului, 1958; Jules Verne, *O călătorie spre centrul Pământului*, București, Editura Tineretului, 1958; Ch. Perrault, *Zănele*, București, Editura Tineretului, 1960; Selma Lagerlöf, *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia*, în colaborare cu N. Filipovici, București, Editura Tineretului, 1961; Fridtjof Nansen, *Prin noapte și gheață*, în colaborare cu Iudith Coman, București, Editura Tineretului, 1962; Selma Lagerlöf, *Vulturul Gorgo*, în colaborare cu N. Filipovici, București, Editura Tineretului, 1964.

Informații biografice și referințe critice:

Licențiații Facultății de Drept, „Anuarul Universității din București pe anul 1932–1933”, p. 172; Ion C. Sava, *Aportul Brăilei în literatura română*, „Luceafărul literar și artistic” (Brăila), anul I, nr. 10–11, aprilie–mai 1930, p. 3; Sașa Pană, *Inventar de confetti*, „unu”, anul IV, nr. 33, februarie 1931; Sașa Pană, *Ne amintim de Dan Faur*, „Luceafărul”, anul XV, nr. 23 (473), 5 iunie 1971, p. 7; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, Editura Minerva, 1973, p. 285–288, *passim*; Geo Bogza, *Jurnal de copilărie și adolescență*, București, Editura Cartea Românească, 1987, p. 225, 267, 280, *passim*; Ov. S. Crohmălniceanu, *Moldov, Dan Faur, Raul Iulian. Figuri obscure ale avangardei literare*, „Manuscriptum”, anul XXI, nr. 3–4, 1990, p. 113–115; Al. Mirodan, *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, vol. II, Tel Aviv, Minimum, 1997, p. 259–262; *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, Text ales și stabilit de Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, prefață, note și index de nume de Victor Durnea, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 141–143; Victor Durnea, [Bustul unui autor de busturi], în „Minimum”, anul XII, nr. 192, martie 2003, p. 47–49; V[ictor] D[urnea], *Dan Faur*, în *Dicționarul general al literaturii române*, vol. III, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, p. 122–123.

LE PORTRAIT D'UN AUTEUR DE « BUSTES » : DAN FAUR

RÉSUMÉ

D'un certain point de vue, Dan Faur (1911–1960) représente sans doute un «cas» dans l'histoire littéraire roumaine. Quoiqu'il soit jugé comme «une figure obscure de l'avant-garde littéraire» (Ov.S. Crohmălniceanu) ou «un brave fantassin [...] du peloton de la revue „unu”» (Al. Mirodan), les anthologies consacrées à l'avant-garde roumaine retiennent un nombre assez grand de ses textes parus dans la revue mentionnée. Mais on ignore complètement tout ce que cet écrivain a fait après qu'il a quitté le mouvement surréaliste. L'étude se propose de reconstituer un itinéraire dont les sinuosités provoquées par des grandes convulsions sociales (trois dictatures et une guerre mondiale) ont été nombreuses. On éclaire ainsi une période (1935–1937) où Dan Faur exprime un credo d'écrivain «engagé», «militant» (sympathisant à l'idéologie communiste), mais écrit une prose réaliste moderne (appréciée dans le cénacle *Sburătorul* et publiée par la revue «Viața românească»), une deuxième période (1944–1947), dans laquelle il plie à certains commandements du nouveau régime, communiste, en publiant en même temps quelques textes où il essaie un nouveau langage poétique, et une troisième, dans la quelle il se consacre à la littérature pour les enfants et enfin aux traductions (au début seulement de la littérature soviétique, puis de la grande littérature universelle). Sa mort prématurée l'a empêché de profiter des périodes de «dégel» et d'éditer ses romans et nouvelles, conçus entre les deux guerres, dont la valeur est certaine.

Institutul de Filologie Română
„A. Philippide”
Iași, str. Codrescu, nr. 2